

паломницький, курортно-пляжний, лікувально-оздоровчий, спортивний, сільський, діловий та інші. Найбільша кількість туристів приїжджає в країну з США та Росії. Найбільш відвідуваним містом Ізраїлю є Єрусалим.

Джерела та література

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. / В. В. Безуглий. – К. : Академія, 2005. – 704 с.
2. Израиль: доходы от туризма – 40 миллиардов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://mignews.com/news/travel/world/090114_173204_98898.html
3. Израиль: что посетить? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.israeltoday.ru/articles/dostopr/>
4. Медицинский туризм в Израиле – почему выбирают израильскую медицину? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.topichilov.com/le4enie-v-izraele>
5. Патійчук В. О. Особливості сучасного розвитку християнського паломницького туризму в Ізраїлі / В. О. Патійчук, А. В. Адожина // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 жовт. 2014 р.) / за ред. В. Й Лажніка. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – С. 20–25.
6. Патійчук В. О. Особливості функціонування сучасної транспортної системи Ізраїлю / В. О. Патійчук, М. В. Макарова // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2002. – № 1. – С. 223–227.
7. Сайт Министерства туризма Израиля [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.goisrael.ru/Rus/Pages/default.aspx>
8. 3,3 миллиона туристов в 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://israelreport.ru/tourism/9292/33-milliona-turistov-v-2014>.

УДК 379.85(091)(477)

Н. Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства і міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;
А. В. Яворська – студентка 5 курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Історія розвитку дитячого туризму в Україні

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СХУ ім. Лесі Українки

Розглянуто особливості розвитку дитячого туризму в Україні. Аналізуються основні етапи розвитку дитячого туризму. Наведено приклади дитячих оздоровчих центрів. Вказано подальші можливості розвитку дитячого туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, дитячий туризм, етапи розвитку, історія формування, Україна.

Kotsan N. N., Yavorska A. V. The History of the Development of Children's Tourism in Ukraine. The peculiarities of development of children's tourism in Ukraine. Analyzes the main

---

© Коцан Н. Н., Яворська А. В., 2015

stages of development of children's tourism. Examples of children's recreation centers. Indicated further opportunities for tourism development in Ukraine

Key words: tourism, children's tourism, stages of development, the history of the formation, Ukraine.

Актуальність теми дослідження. Розвиток дитячого туризму в Україні сьогодні особливо актуальний, оскільки саме цей вид туризму має патріотично-виховне значення, дає змогу в юному віці не тільки пізнати свою країну і весь світ, а й реалізувати конституційне право кожної дитини на відпочинок. З огляду на це науковий супровід даної тематики є своєчасним і актуальним.

Метою дослідження є історія розвитку дитячого туризму в Україні. Виходячи із мети дослідження, розв'язувалися такі **завдання**:

- дослідити історія дитячого туризму в Україні;
- розглянути особливості розвитку дитячого туризму;
- визначити основні етапи розвитку дитячого туризму

Результати дослідження. Формування дитячого туризму в Україні нараховує декілька етапів: 1) зародження дитячого туризму (період Російської та Австро-Угорської імперій, ХІХ – початок ХХ ст.); 2) розвиток дитячого туризму й рекреації в радянський період (20-ті – 90-ті роки ХХ ст.); 3) розвиток дитячого туризму у часи незалежної України (з 1991 р. й до сьогодні). Витоки дитячого туризму відносяться до кінця ХVІІ ст. й пов'язані зі становленням системи освіти [1].

На першому етапі дитячий туризм зароджується як комплекс заходів із метою наочного пояснення явищ природи. Вперше значення принципу наочності в системі навчання відображено у «Статуті народних училищ» (1786 р.) і «Шкільному статуті» 1804 р.). Уже на початку ХІХ ст. сформувалися євні теоретико-методологічні засади розвитку туризму та екскурсій серед учнівської молоді. Це пізнавальні екскурсії, основною метою яких було поглиблення та споглядання теоретичних аспектів вивчення географії в школі. На початку 60-х років ХІХ ст. окремі вчителі-ентузіасти організовують дальні прогулянки. Їх основою є природничо-наукові екскурсії. У кінці ХІХ ст. серед учнівської молоді складаються два види подорожей та екскурсій. Метою першого виду є вивчення географії, геології, ботаніки та інших природничих наук. Другий вид – це дальні учбові подорожі для ознайомлення з культурними та історичними пам'ятками. Міністерство освіти сприяло розвитку шкільних освітніх екскурсій виданням спеціальних нормативних документів. Зокрема, в 1889 р. вийшов циркуляр із вказівкою, що доцільно звернути особливу увагу на прогулянки, якими слід користуватися географам, історикам, біологам тощо [4]. У 1900 р. наступний циркуляр відміняв літні канікулярні роботи й рекомендував освітні прогулянки та подорожі. Ці вказівки поклали початок літній оздоровчій роботі з учнями. Таким чином подорожі й екскурсії для учнів стають одним з елементів навчання, вживаних педагогами комерційних і реальних училищ, вищих учбових закладів. Школа стає центром розвитку екскурсійного туризму. У 1905 р. виникли перші пільги в наданні туристичних послуг для учнівської молоді [2].

На другому етапі одним із найактивніших ентузіастів розвитку дитячого туризму був Р. Р. Лейнцигер. Він організовував екскурсії, проводив активну рекламну кампанію, розробляв пропозиції для співпраці між екскурсійними організаціями та органами державної влади. Збагачується тематика екскурсій, простежується зв'язок із шкільними предметами. Подорожі вже розрізняються за тривалістю (місцеві одно-дводенні й дальні тривалі), виділяється літній період як чинник сезонності, розширюється географія поїздок (від північних регіонів Криму та Кавказу й від Уралу до країн Європи). Увага приділяється екскурсійним поїздам і масовій роботі з дітьми влітку. Оздоровлення школярів проводиться в літніх таборах. У середині 1930-х років розширюється туристсько-екскурсійна база. У

1936 р. вся туристсько-екскурсійна робота переходить у підпорядкування профспілок із створенням Центрального туристсько-екскурсійного управління (ЦТЕУ). Починається впорядкування структури туристських організацій. У 1939 р. самодіяльні походи були визнані видом туризму. У 1940 р. вводяться інструкторські звання по видах самодіяльного туризму – пішохідному, лижному, водному, велосипедному, авто- й мототуризму [1]. У 1945 р. приймається рішення про відновлення діяльності туристсько-екскурсійних управлінь. Із 1946 р. ЦТЕУ приступає до будівництва нових туристських об'єктів, створення екскурсійних установ, організації подорожей. Для стимулювання розвитку дитячого туризму в 1954 р. фундувався значок «Юний турист» для піонерів 5–7 класів. У 1954 р. на озері Тургояк відбувся Перший зліт туристів-школярів. Саме цей зліт об'єднав роз'єднані самодіяльні походи в постійні експедиції школярів [3].

У 1958 р. створюється Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник». У 1959 р. в Києві та інших містах України відкриваються його перші місцеві відділення. Основним завданням «Супутника» стало розширення міжнародних зв'язків й створення міжнародних таборів відпочинку. До кінця 1960-х років у дитячому й юнацькому туризмі виділилися такі основні види діяльності: молодіжні й дитячі табори відпочинку, походи та краєзнавчі експедиції. Саме у цей час розширюється географія дитячого туризму. Одночасно була закладена основа для розвитку міжнародного молодіжного туризму [2]. В 1970 р. відбувається реорганізація структури дитячого туризму: республіканські, краєві й обласні дитячі станції об'єднуються в Центральну дитячу екскурсійно-туристську станцію (ЦДЕТС) і підпорядковуються Міністерству освіти. На місцях дитячі станції (ДЕТС) продовжують співробітничати й координувати туристську роботу Палаців і Будинків піонерів, Станцій юних туристів, спортивних секцій. У 1971 р. приймається ухвала про Всесоюзний похід піонерів і комсомольців по місцях революційної, бойової та трудової слави СРСР. Організатором екскурсійних поїздок школярів виступає БММТ «Супутник». Основою подорожей стають маршрути бойової й трудової слави, відвідини музеїв і театрів, огляд визначних пам'яток, знайомство з досягненнями народного господарства країни. До 1984 р. «Супутник» співробітнічає з 88 країнами світу. За кордон по лінії молодіжних обмінів виїжджало 670 тис. учнів. Отримують розвиток спеціальні рейси «Поїздів Дружби» до Угорщини та Чехословаччини [3].

На третьому етапі під час здобуття Україною незалежності й здійснення економічних реформ, державна підтримка установ і заходів туристичної сфери була зведена до мінімальних меж. Сьогодні досить популярним залишається відпочинок дітей у Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, на Закарпатті й Полтавщині. З метою організації дитячого туризму, стимулювання теоретико-методологічної роботи та узагальнення набутого досвіду в багатьох областях України при місцевих державних адміністраціях створено спеціалізовані центри розвитку дитячо-юнацького туризму. Наприклад, у Чернівецькій області одним із найуспішніших центрів такого профілю є Глибоцький центр дитячо-юнацького молодіжного туризму та екскурсій. На Волині є багато оздоровчих таборів. Одним із таких є дитячий позаміський заклад оздоровлення та відпочинку «Ровесник», який був заснований у 1983 р., площа якого займає 4,91 га. Поступово згуртовуючись, діти розвивають культуру держави, виражаючи її у прислів'ях, віршах, речівках, девізах, піснях, легендах, казках і малюнках. Вони безупинно творять, дбають про фізичне здоров'я, збагачують свої духовні скарби, вчаться робити добрі вчинки, цінувати чесність, благородство, відповідальність [5].

Висновки. На рубежі століть туризм та екскурсії перетворюються в один із методів освіти. Збагачується тематика екскурсій, простежується зв'язок зі шкільними предметами. Подорожі вже різняться за тривалістю (місцеві одно-дводенні та дальні

тривалі), виділяється річний період як фактор сезонності, розширюється географія поїздок – від північних регіонів до Криму та Кавказу й від Уралу до країн Європи. Перші десятиліття радянської влади для туризму та екскурсій були роками накопичення досвіду, пошуку організаційних форм, функціонування туристських спільнот й оптимальних методів управління процесами розвитку дитячо-юнацького туризму в країні. Виникає необхідність вивчення й узагальнення досвіду розвитку дитячого туризму не тільки з погляду додаткової освітньої діяльності, а й з позицій економічної ефективності цього напрямку. Нові економічні відносини, що виникли нині у нашій країні, загострили проблеми в дитячому туризмі, вимагають змін у підходах і механізмах організації діяльності з розвитку масового дитячого туризму.

Джерела та література

1. Абрамов В. В. Історія туризму : підручник / В. В. Абрамов, В. В. Тонкошкур. – Харків : Форт, 2010. – 286 с.
2. Довженко Г. П. История туризма в дореволюционной России и СССР / Г. П. Довженко. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов. ун-та, 1998. – 190 с.
3. Крючков А. А. История международного и отечественного туризма / А. А. Крючков. – М. : НОУ «Луч», 1999. – 102 с.
4. Соколов М. І. Міжнародний молодіжний туризм в Україні (70–80-ті роки ХХ ст.) / М. І. Соколов. – К., 2002. – 98 с.
5. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – К. : Вища шк., 2002. – 195 с.

УДК 502.1:379.85(477-751.2)

Д. С. Ващук – студентка 6 курсу факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Проблеми та перспективи використання національних природних парків для розвитку екологічного туризму в Україні

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки
Науковий керівник: Г. В. Копачинська –
кандидат географічних наук, доцент
кафедри країнознавства і міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки*

Розглядаються особливості та перспективи популяризації екотуризму на природоохоронних територіях України. Досліджуються проблемні аспекти розвитку екологічного туризму на базі національних природних парків України.

Ключові слова: екологічний туризм, національний природний парк, проблеми, перспективи, Україна.

Vashchuk D. S. Problems and Prospects of the Ecological Tourism Development in the National Nature Parks of Ukraine. The characteristics and prospects of popularizing ecotourism in the protected areas of Ukraine are analyzed. Problematic aspects of ecotourism at the national nature parks of Ukraine are reviewed.

Key words: eco-tourism, national nature park, problems, prospects, Ukraine.